

GAZETA NARODOWA

(Dok. n.

stwa starożytne, przetrwała państwo rzymskie, zawierające wieków średnich, a w dzisiejszych czasach trwa w pełnej sile, ustawami państw nowożytnych zagwarantowana. Dotychczas niema historii narodu żydowskiego napisanej z naukową ścisłością, historii opartej na dokładnych badaniach, jednak to jest pewnem, że przez historię wszystkich narodów, jakie w tym obyrzminy okresie czasu przemieniały w obliczu wybranego ludu Izraela, ciągnie się historia tego ludu i że ona z dziejami wszystkich tych narodów w ścisłym, aczkolwiek tajemnym i niewyświeconym do dziś zostaje związek.

Przetwierał naród żydowski te wszystkie państwa, wszystkie narody, zasklepiony w swojej tajemnicy, na podziw zastępującej instytucji, instytucji, która co do trwałości swej niemal nie posiada sobie równej w całej historii cywilizacji ludzkości.

Ustawodawstwo dawnej Rzeczypospolitej polskiej traktowało żydów jako odrębną naród i prawo narodowe Izraelitów, było w społeczeństwie polskiem uznane prawnie przez przywileje królewskie, przez konstytucję sejmową w najrozszelejszych rozmiarach. W Polsce mieli żydzi zupełną niezależność, mieli nawet swoją reprezentację przy boku króla. Obecnie opiera się ustrój prawny ludności Izraelitów na patencie Józefińskim z dnia 7. maja 1789. a ten patent w pełnej mierze utrzymuje odrębność narodową i społeczną żydów, zasklepioną w gminie wyznaniowej.

W Wys. sejmie sprawa organizacji prawnej żydów, ma także swoją historię. Wysoki sejm idąc za tradycjami naszych dzieł narodowych, także traktował sprawę żydowską z wyrozumiałością i z jak największym poszanowaniem dla tych praw, i z największą skrupulatnością, aby tylko nie posunąć dalej ściśnienia nabytych dawniej praw ludności starozakonnej, niż to jest nieodzownie koniecznem dla prawidłowego rozwoju społeczeństwa. Chcąc przedstawić tutaj w zarysie przebieg traktowania spraw ludności starozakonnej w łonie Wys. sejmu, wypada mi się cofnąć wstecz o lat 15. W roku 1866 na posiedzeniu z dnia 19. marca kiedy poseł Jan Czajkowski w imieniu komisji gminnej referował rządowy projekt do ustawy gminnej, wówczas przy rozprawach nad §. 92, który obejmuje postanowienia dotyczące się specjalnie spraw Izraelitów, został ten paragraf w myśl wniosku rządowego przyjęty. Paragrafy 93. i 94., stanowią sposób kontrolowania czynności gmin w sprawach specjalnych ludności wyznania chrześcijańskiego i izraelickiego. Odtąd kiedy przyszedł pod rozprawę §. 94., który określa, iż (czyta) „Nakładanie dodatków do podatków jakoteż innych prestaty na członków gminy na cele w §. 91. i 92. wskazane, nastąpić może tylko za przyzwoleniem Rady gminnej — o ile ustawy specjalne nie stanowią inaczej.”

Odtąd ten paragraf dopuszcza ingerację Rady gminnej w tym względzie, czy, i w jakiej mierze mają być nakładane datki i prestaty pieniężne na cele ludności chrześcijańskiej albo żydowskiej. Wówczas przy rozprawie nad tym paragrafem zabrał głos poseł Dubs, i poparty przez posła Landesbergera, zażądał wypuszczenia cytatu §. 92., to znaczy, aby tylko wydali na potrzeby specjalne chrześcijańskiej ludności miały ulegać kontroli, a wydatki na potrzeby ludności starozakonnej aby zupełnie były wyłączone od wszelkiej kontroli. Na to krótko odpowiedział sprawozdawca poseł Czajkowski, że podobne postanowienie jest niedopuszczalnem, albowiem tworzyłyby gminę w gminie, że wpływałyby jak nakładzadłwici na cały ustrój gminy w ogólności a tem samem tamowałyby rozwój społeczny kraju. Wysoki sejm wtedy podzielił to zdanie sprawozdawcy, gdyż za wnioskiem posła Dubs, jak zapisano w sprawozdaniu stenograficznem, oświadczyło się tylko 11 posłów, zaś wniosek komisji, przeciwny żądaniu posła Dubs, został zresztą jednomyślnie przyjęty.

Wówczas żydzi udali się do Wiednia. W czasie ustanowienia ustawy, wywiązała się korespondencja, a ministerstwo osobom rozporządzeniem stwierdziło, że sprawy ludności żydowskiej pod kontrolę władz autonomicznych poddane być nie mogą, bo należało do władz politycznych i sankcja ustawy gminnej została udzieloną dopiero po stwierdzeniu owym rozporządzeniem ministerjalnem, że do wszystkich spraw specjalnych ludności żydowskiej, ma być zastosowany końcowy ustęp §. 94.

„O ile ustawy specjalne nie stanowią inaczej”, t. j. że wszelka ingerencja władz autonomicznych w sprawy gminy żydowskiej, jest stanowczo usunięta. Jednak o treści tego rozporządzenia ministerjalnego ludność nie wiedziała. Wieg kiedy została ustawa gminna prawomocną i obowiązującą, w praktyce administracyjnej wywiązała się kwestja, która stanowiła przedmiot długoletnich roztrząsań pomiędzy Wydziałem krajowym a prezydium namiestnictwa i ministerstwem. Wyciągnąłem z archiwum Wydziału krajowego te akta, a jeżeli Wys. sejm raczy przekazać mój wniosek do której z komisji, w takim razie nie omieszkać przedłożyć ich dotyczącej komisji do użytku. Tutaj tylko wyliczę historję tych spraw, bo zdaje mi się, że ich streszczenie, do uzasadnienia mego wniosku jest nie zbędnie potrzebnem. Za Rzeczypospolitą krakowską, sprawę cywilną gminy żydowskiej w Krakowie, stawały pod kontrolą magistratu, tylko że funkcjonowały przy tem między zaufania, którzy mieli zastrzeżony współdział w załatwianiu spraw żydowskich. Odtąd, jak tylko ustawa gminna z r. 1866 stała się prawomocną, natychmiast podniosłem w Krakowie kwestję, że obecnie ingerencja magistratu krakowskiego, w sprawy wewnętrzne tamtejszej gminy żydowskiej powinna być usunięta. Magistrat krakowski w bardzo obszernych memoriałach starał się uzasadnić swoje prawo do kontroli nad sprawami politycznymi gminy żydowskiej w Krakowie, lecz we wszystkich instancjach nie utrzymał się ze swoją obroną, na ośmienie §. 94. ust. gm. oparł, pomimo że właśnie gmina izraelicka przez swoich reprezentantów, Salomona Deichesa i Lipe Breitera jak najgoręcej broniła tego dawnego urządzenia Rzeczypospolitej krakowskiej, wykazując, że do porządku toku spraw, jest podobna kontrola władzy gminnej nieodzownie potrzebna.

Ministerstwo stawało zawsze na tem stanowisku zasadniczym, że wszelkie sprawy żydowskie powinny być wyłączone z pod wpływu władz autonomicznych, a przydzielone bezwarunkowo władzom rządowym. O wiele dłuższą korespondencją wywiązała się nad uchwałą kahału żydowskiego w Żółkwi.

Kahał żydowski w Żółkwi, zniewolony do tego prawdopodobnie nadużytkami rabina i rzecznika (Schachtera), powołał uchwałę, aby wszelkie datki kahalne były oddane pod nadzór Rady gminnej, aby orzeczenia §. 94. były dotrzymywane. Kilku mieszkańców żydowskich wniosło rekurs przeciwko tej uchwale kahału do starostwa powiatowego, zaś magistrat i Rada gminna, udali się o obronę do Rady powiatowej i do Wydziału krajowego. Przez dwa lata ciągnęła

się w tej sprawie korespondencja pomiędzy Wydziałem krajowym, namiestnictwem i ministerstwem, kilka razy przechodził wó spór instancje apelacyjne, i koniec końców, pomimo najinsilniejszych starań żółkiewskich starozakonnych (a na tych aktach figurowały znów podpisy zastępców gminy żydowskiej dr. Leona Karca, Leona Chajesa i Hersza Zippera) sprawa została rozstrzygnięta na korzyść wyjątkowej odrębności Izraelitów w sprawach gminnych, albowiem rząd stanął znów na stanowisku zasadniczym — że gminne sprawy żydowskie należą, bezwarunkowo do zakresu działalności władz politycznych. Wydział Rady powiatowej stanisławowskiej także udał się do Wydziału krajowego z prośbą o instrukcję, jak należy stosować w praktyce §. 94.

Tak samo Rada gminna w Rohatynie udala się o podobną instrukcję do Wydziału krajowego. Wszystkie te zapytania Wydział krajowy odpisywał namiestnictwu, żądając wyjaśnienia. Można sądzić, że tylko władze autonomiczne, gmina Rady powiatowej, w chęci rozszerzenia swej władzy, aby opanować sprawę wyznaniową gmin żydowskich, pragnęły wyinterpretować na swoją korzyść §. 94. Są jednak w aktach Wydziału krajowego bardzo bijące dowody, że właśnie w ludności żydowskiej objawia się bardzo silne poczucie potrzeby rozciągnięcia kontroli nad czynnościami kahałów i rabinów. Jest tu podanie Izraelitów powiatu Brzozowskiego, gdzie wyłuszczały nadzwyczajne nadużycia kahałów w nakładaniu danin pieniężnych na ludność żydowską i proszą o zastosowanie §. 94. tj. o skuteczną kontrolę nad gospodarką kahałów — nie w sprawach religijnych, ale w sprawach zaliczonych ustawami wobec innych wyznań do spraw politycznych. Taką samą petycją wpłynęła także od Izraelitów powiatu Dąbrowskiego. Dolńska Rada powiatowa udala się do Wydziału krajowego, przedstawiając kilku arkuszyw memorał przez Nehemiasza Landesa podpisanym, który bardzo szczegółowo i dokładnie na podstawie faktów, przytacza nadużycia i bezprawia największe, popełnione w formie zupełnie legalnej, przeciw którym żaden zarzut jest niemożliwy, popełnione zwłaszcza przy pobieraniu danin przez rabinów i innych funkcjonariuszów kahalnych. Wszystkie podejmowane w tym kierunku starania Wydziału krajowego zawsze były przez władze rządowe udaremniane.

Jedyny rezultat, jaki osiągnął Wydział kraj. z tej korespondencji z władzami rządowymi w sprawie gmin żydowskich, był reskrypt ministerjalny z dnia 4. stycznia 1877 r. l. 7592, w którym ministerstwo zapowiada, że uznaje ostatecznie te nieprawidłowości, że jednak rząd przygotowuje właśnie przedłożenie do sejmu, w którym, w duchu równoprawnienia, ta kwestja zostanie załatwiona. Pojawiło się nareszcie to przedłożenie. Lecz nie zawierało ono nic więcej, jak tylko żądanie, aby z ustawy gminnej wyjąć, że postanowienia, które ściśniąją prawo wyborcze Izraelitów. To przedłożenie przyszło do sejmu dnia 30. października r. 1878 pod rozprawy. Nad odnoszącem się do tego przedmiotu sprawozdaniem komisji administracyjnej wywiązała się w sejmie nader ożywiona i obszerna dyskusja. Referentem komisji administracyjnej był czcigodny p. Smolka. Komisja uczyła wniosek, aby sprawę rozstrzygnąć bezwarunkowo w duchu wniosku ministerjalnego, opierając się na tem, że przedłożenie ministerjalne odpowiada zasadom konstytucyjnym i liberalnym tradycjom naszym narodowym.

W rozprawie zabierali głos nn. Torosiewicz, Haller, Zbyszewski i Krzeczunowicz. Wykazali oni w swych przemówieniach nadzwyczaj szczegółowo i obszernie, że jakkolwiek w zasadzie nie są przeciwni równoprawnieniu, że względów jednak praktycznych, a także dla społecznych i narodowych względów są za tem, aby to równoprawnienie nie nastąpiło *ex abrupto*, ale aby było ostatecznem ukoronowaniem dzieła gruntownej i wszechstronnej regulacji stosunków prawnych ludności izraelickiej, w najrozszelejszym znaczeniu tego wyrazu.

Poseł Krzeczunowicz wykazywał groźne konsekwencje, jakie wynikają muszą z zbyt pociępnego przyznania nieograniczonej swobody wyborczej Izraelitom bez poprzedniego uregulowania stosunków prawnych między gminą żydowską a chrześcijańską, szczególnie w stosunkach kahalnych. Od niepiętnych czasów gminy chrześcijańska i izraelicka były organicznie rozłączone, a majątek tychże gmin był także zawsze rozdzielony. Odtąd jednemu ogólnikowemu orzeczeniem ta różnica została usunięta! Ludność izraelicka została bezwarunkowo uznana jako organiczna część składowa gminy, bez dokładnego określenia, co to znaczy, i przysła tym sposobem od razu do współwłasności majątków gmin chrześcijańskich, zatrzymując zresztą nietykalny swój własny majątek gminny. Mogę przytoczyć przykłady, że w praktyce doprowadziło to nietylko do bardzo uzasadnionych utyskiwań, ale nawet do procesów. We wszystkich tych procesach chrześcijańskie gminy przegrały jednak sprawę! Na podstawie bowiem orzeczeń wszystkich instancji zatwierdzone zostało prawo ludności żydowskiej do używania majątków gminy chrześcijańskiej, a nikomu nawet na myśl nie przyszło nigdy tę samą zasadę zastosować także i do majątków kahalnych.

Przy regulacji serwitutów, przyznane zostały ekwiwalenta w gruntach i lasach lub w obligacjach za zniesione powinności urbanialne.

W samej nazwie „ekwiwalent” tkwi, że to jest wynagrodzenie za pewne powinności, jakie dawniej na ludności rustykalnej ciążyły. Do tych powinności ludność żydowska nie była pociągana, a jednak teraz, na podstawie tego ogólnikowego złączenia ludności żydowskiej z chrześcijańską, ludność żydowska od razu weszła w prawo używania własności majątków gminnych, nabytych przez chrześcijan tytułem wynagrodzenia za zniesione serwituty.

Wskutek wniosku p. Hallera, do którego przyłączył się p. Zbyszewski, powzięta Wysoka Izba na posiedzeniu z dnia 30. października uchwaliła, aby sprawozdanie komisji administracyjnej odesłać napowrót do komisji, a to w tym celu, aby komisja weszła do Izby z nowym sprawozdaniem, w którym zawierałaby się odpowiedź na wnioski tych posłów. Komisja administracyjna załatwiła się z tem w przeciągu dni ośmiu, a przynajmniej w sprawozdaniu swoim słuszność skrupułów, jakie posłów owych do pobicia owego wniosku skłoniły, orzekła jednakowoż, że zbadanie prawnych stosunków ludności izraelickiej, wymaga bardzo gruntownych dochodzeń i długoletnich badań, wnosi więc, aby wniosek rządowy, usuwający ograniczenia wyborcze co do ludności izraelickiej, przyjąć natychmiast, a wnioski pp. Hallera i Zbyszewskiego załatwić rezolucją następującej treści: (Czyta): „Sejm wzywa c. k. rząd, aby wszystkie ustawy, przepisy i rozporządzenia, dotyczące ludności izraelickiej, z wszelką dokładnością zbadat i poczynił potrzebne kroki w drodze właściwej

celu zniesienia specjalnych ustaw, przepisów i rozporządzeń dla starozakonnych, nadających im dotychczasowe wyjątkowe stanowisko.”

Na podstawie tej uchwały Wysokiego sejmu z 8. października 1868 udał się Wydział krajowy do władz rządowych z żądaniem, aby rozpoczął badania i dochodzenia w celu uregulowania stosunków prawnych ludności izraelickiej. Na to odpowiedział ministerstwo w reskrypcie z dnia 21. listopada 1868 do l. 6047, że uchwala sejmowa jest zupełnie bezpodmiotowa i bez praktycznego znaczenia, ponieważ §. 15. ustawy konstytucyjnej o stosunkach prawnych obywateli państwa, rzecz tę zupełnie załatwia przez zniesienie wszelkich różnic prawnych pomiędzy ludnością rozmaitych wyznań.

Wydział krajowy odpowiedział na to reskrypcie z dnia 10. grudnia 1868 do l. 13286, że w żaden sposób nie może podzielać tego zapatrywania rządu, bo jeżeli równoprawnienie — to są słowa reskryptu — ma być rzeczywistym i nie ułudnym, to nie mogą żadną miarą nadal obowiązywać wyjątkowe przepisy istniejące dla ludności starozakonnej.”

Rząd tego tłumaczenia przyjąć nie chciał. Wywiązała się więc z tego powodu czteroletnia korespondencja między Wydziałem krajowym, który twierdził, że „nie spełniłby swego obowiązku”, jeżeliby takie tłumaczenie stosunków prawnych ze strony ministerstwa uznał za rozstrzygające.

Ta korespondencja skończyła się na tem, że w roku 1872 wydano okólnik poutny do st. r. w którym rząd ostatecznie przyznaje, że istnieją takie nieprawidłowości stosunków, że statut Józefiński z r. 1789 przyznaje ludności starozakonnej wyjątkowe stanowisko, jakie ludność żadnego innego wyznania w państwie nie przysługuje. Przyznaje rząd, że rozporządzenie z d. 22. lipca 1833 co do poboru danin domostkowych kahalnych, jest rzeczywistym wyjątkiem, że ludność żadnego innego wyznania nie przysługują podobne prawa.

To wszystko rząd przyznaje, lecz zwraca uwagę starostów, aby starali się jak najściślej pilnować, aby nie nadużywano tych praw; a kończy się ten okólnik ustępem, że rząd wyraża nadzieję, że potrzeba to zostawić „s. a. m. u. k. a. h. a. l. o. m.”, aby pod wpływem poczucia słuszności u Izraelitów, pod wpływem ducha równości obywatelskiej, szorstkość tych wyjątkowych przepisów powoli zacierać się poczęła.

Wydział krajowy przerwał dalsze bezowocne starania i tak zostało aż do r. 1875.

W r. 1875 udał się Wydział Rady powiatowej w Mościskach do Wydziału krajowego z obszernym memorałem, w którym wyłuszcza bezprawia, jakie się dzieją w traktowaniu spraw gminnych przez kahalny, wyłuszcza bezprawia w prowadzeniu spisów stanu cywilnego, w urzędowaniu chajderów, sądów cywilnych żydowskich, tak zwanych Bet-Din, zwraca uwagę na instytucję prawną tak zwaną „chassuka” i żąda od Wydziału krajowego, aby tenże starał się wpłynąć na to, aby tak wyjątkowy stan rzeczy ustał. Wydział krajowy udzielił owemu memorałowi namiestnictwu do odzwonowania, a Wydziałowi powiatowemu w Mościskach odpowiedział, że nie można nic więcej zrobić, jak aby Wydział powiatowy w Mościskach udał się do Wysokiego sejmu, a może sejm w duchu raz powziętej rezolucji sejmowej z r. 1868, w tej sprawie coś przedsięwziąć. Rzeczywiście Wydział Rady powiatowej, w Mościskach poszedł za tą wskazówką i podczas sesji z r. 1876 wniósł petycję do Wysokiego sejmu.

Wynikiem tej petycji była uchwała Wysokiego sejmu z d. 30. marca 1876, w której Wysoki sejm ponowił rezolucję z r. 1868, i domagał się powtórnie dokładnego zbadania stosunków ludności izraelickiej. Na kilkanaście dni przed tem ogłoszone już jednak zostało rozporządzenie ministerjalne z r. 1875, w sprawie prowadzenia metryk izraelickich, a udzielając to rozporządzenie do wiadomości, wydało prezydium namiestnictwa nader pouczający okólnik poufny do starostw.

Ponieważ zaś ten akt charakteryzuje zapatrywanie się rządu na stosunki prawne ludności izraelickiej, więc proszę p. Marszałka, aby mi pozwolił przeczytać jeden ustęp z niego, podług którego bowiem zdania, to zapatrywanie się rządu kwalifikuje się zupełnie do tego, aby służyło za punkt wyjścia do dalszych starań o słusne uregulowanie stosunków prawnych ludności starozakonnej. Odtąd ten okólnik prezydium namiestnictwa zawiera następujący ustęp (czyta): „Różnorodne sprawy ludności możejowego wyznania, opierające się o c. k. namiestnictwo wykazują, że władze polityczne pierwszej instancji z małym wyjątkiem mimo tego wezwania (w okólniku z lipca 1872 l. 39989) postawiały dawniejszą stan, i zachowują się z bierną obojętnością w obec urządzeń ludności żydowskiej, zostawiając jej nieograniczoną dowolność w organizowaniu się w zbory i prowadzeniu spraw wyznaniowych.”

I tak: dawne filialne gminy wyznaniowe oddzieliły się samowładnie od gmin głównych, lub nawet pojedyncze rodziny żydowskie, mieszczące w miejscowościach po za głównem miastem okręgu gminy wyznaniowej, złączyły się bez wyższego pozwolenia w samoistne zbory, — a nawet w nie jednej większej i liczniejszej przez żydów zamieszkałej miejscowości istnieją, zwykle obok uznanej gminy wyznaniowej, okolo pewnego domu modlitwy skupiające się stowarzyszenia religijne, które występują samoistnie i przedsiębiorczo, czynności do których upoważnionem są jedynie wyznaniowe gminy, przez rząd uznane.

W zborach nawet prawnie istniejących nie byłyby przestrzegane przepisy względem ustanowienia przełożenstwa, rabinów, nauczycieli religii, szkółników, kantorów, służby synagóg, bóg, i szkół, nadzorców cmentarzy. Niemniej urządzają żydzi bez poprzedniego zezwolenia dla publicznego nabożeństwa, synagogi i bóżnice i tak zwane szkoły, jako też dla nabożeństwa prywatnego tak zwane miniany, do których przyłączają i obcych, tak, że te domowe urządzenia stają się publicznymi.

„Cmentarze zamiast stać pod zarządem przełożenstwa zboru, znajdują się w rękach osób lub stowarzyszeń prywatnych, chowanie zmarłych odbywa się bez porządku z pominięciem przepisów policyjnych zdrowotnej.

„Nadanie imion dziewczętom i obżeranie chłopców odbywa się bez wiedzy i kontroli rabina lub przełożenstwa, nie mniej sprawy matrymonialne załatwiane bywają z pominięciem postanowień ustawy cywilnej.

„Nie mała część tych w sposób nielegalny prowadzonych czynności wyznaniowych i urzędów, pochodzi z dawniejszych czasów jeszcze, kiedy żydzi byli tylko tolerowani, lecz istnieją dalej również jak i w bliższych już czasach bezprawnie wprowadzone urządzenia niby to na podstawie równoprawnienia wyznani; — lecz jeżeli pierwsze mogły pochodzić właśnie z obowiązku tolerancji, to przy

uznaniem ustawami zasadniczymi równoprawnieniu, powinny były tem więcej przybrać formy prawne, ileż artykuł 15 ustawy zasadniczej o powszechnych prawach obywateli państwa, wyraźnie oznacza, iż wszelkie społeczności religijne podlegają powszechnym ustawom państwowym, że zaś wymagają od każdego stowarzyszenia, aby się organizowało i rozwijało swoją czynność według przepisów szczególne dla niego wydanych, a obowiązujących zarówno każdego z jego członków jak i wszystkich razem w zbiorowej całości.

„Dla stowarzyszeń w ogóle obowiązującymi są uznane przez rząd ich statuta, — dla żydowskich gmin wyznaniowych zaś, które nie posiadają swoich statutów, zawsze obowiązują dawne przepisy, a uchylone zostały ustawami zasadniczymi te ich postanowienia, które ograniczały żydów w wykonaniu praw, które pierw przyznawały tylko panującą religię.

„Przeto żydzi osiągnęli równoprawnienie religijne, ale nie zostali uwolnionymi od obowiązków, którym poddać się muszą wyznawcy wszystkich innych religii, a nawet i tej, która była dawniej państwową, bo ich wypełnianie domaga się porządek publiczny, a więc dobro państwa.

„Odtąd porządek publiczny wymaga, aby wyżej wskazane nielegalne, a co najmniej z pominięciem przepisanych formalności istniejące stosunki usunęły zostały, a pana bezpośrednio jest rzeczą przestrzegać, aby zarówno jak katolicy i innowiercy, także i żydzi zachowywali państwowe przepisy porządkujące ich stosunki wyznaniowe.”

Ten okólnik prezydium namiestnictwa udzielony został Wydziałowi krajowemu do wiadomości, a Wydział krajowy na razie uznał sprawę tym okólnikiem za załatwioną.

I znów nastąpiła przerwa w traktowaniu kwestji regulacji stosunków prawnych ludności starozakonnej aż do roku 1880

W tym roku Wydział Rady powiatowej lwowskiej wystosował petycję do reprezentacji kraju naszego w Radzie państwa z prośbą, aby w drodze ustawodawstwa państwowego stałyby stosunki prawne ludności izraelickiej uregulowane. Za tą opinią Wydziału powiatowego lwowskiego poszły reprezentacje 32 innych powiatów.

Napiływające petycje tego rodzaju wywołały reakcję ze strony zwolenników dotychczasowych urządzeń prawnych ludności izraelickiej. Szczególnie zajęło się tem stowarzyszenie żydowskie pod nazwą „Mahsike-Hadas”, które zorganizowało nawet kilka zjazdów rabinów. Na tych zjazdach, a było ich podobno trzy, jak mi opowiadano — ułożony został plan taktyki obronnej przeciwko zamachom na starodawne prawa wyjątkowe ludności izraelickiej, a podług instrukcji uchwalonej na tych zebraniach rabinów rozwinął akcję pan Schreiber we Wiedniu. Petycje, dotyczące się uregulowania stosunków prawnych ludności żydowskiej, zostały odstąpione z prezydium Rady państwa rządowi. Ministerstwo ułożyło na tej podstawie projekt nowej ustawy o stosunkach gminnych ludności starozakonnej, a dla roztrząśnienia tego projektu została złożona ankietka, do której z Galicji powołani zostali jako reprezentanci tutejszej ludności starozakonnej pp. Schreiber, Mieses i Kallir.

Pomiędzy dwoma odcieniami ludności izraelickiej wywiązała się z powodu tego projektu rządowego polemika bardzo żywa. Odcień ten zwolenników dotychczasowych, albo jak u nas powszechnie ich nazywają — „żydów niemieckich”, był przychylnie usposobiony dla projektu rządowego. Ten projekt rządowy zatrzymuje stanowisko prawne, przyjęte w statucie Józefińskim, t. j. wyłącza sprawy ludności żydowskiej od ingerencji władz gminnych i tylko w niektórych sprawach rościąca nad ustrojem tych gmin kontrolę Starowiercy wystąpili jednakowoż wszelkimi siłami przeciwko tej, nawet tak powierzchownej reformie przez rząd zamierzonej i wystosowali do ministerstwa dwie petycje. W jednej petycji proszą, aby bezwarunkowo rząd skłonił się do cofnięcia tego projektu, a raczej aby podobnego projektu nie wnosili do Rady państwa; w drugiej zaś petycji na ten wypadek gdyby rząd nie cofnął swego projektu, proszą, aby przynajmniej zmieniono ten projekt w duchu projektu, przez rabina Schreibera ministerstwa przedłożonego.

Organ galicyjskich żydów niemieckich *Der Israelit* wystąpił z ognistą polemiką przeciw rabinowi Schreiberowi, i petycje kahałów posłały do ministerstwa umieścić w całej ośnowie, potępiając ich tendencje. Widać je uak, że te petycje nie zostały bez skutku, bo ankietka rozszalała się nie dokończony podobno obrad. Co się dalej stało w tej sprawie, nie wiadomo.

Odtąd badanie przebiegu rzeczy jakoteż sposobu w jaki kwestja równoprawnienia ludności izraelickiej była traktowana w powołanych do tego legalnie kołach, skłoniło mnie do wystąpienia z tym wnioskiem przed Wys. Izbą.

Nieraz zdarzyło mi się spotkać z zarzutem, jakoby pragnął przeszedzieć do naszego kraju agitację tak zwaną „antisemicką”. Odtąd z tego miejsca w sposób najrozszelejszy i z najgłębszym przekonaniem muszę zaprzeczyć przeciwko temu. Co do mnie pojmuję sprawę żydowską w ten sposób, że chodzi tutaj o zbadanie i rozwiązanie tej kwestji w duchu obowiązujących ustaw nowożytnych, które znoszą wszelką różnicę w prawach obywatelskich, wpływających z różnic wyznaniowych. Pragnę, legalnie, na podstawie naukowych badań, z uwzględnieniem wszelkich wymogów słuszności, tę sprawę rozstrzygnąć, potępiam zaś i uznaję za przeciwnie zasadom chrześcijańskim i mojemu osobistemu przekonaniu wszelkie dążności, zmierzające do tego, aby ludność izraelickiej, co stanowi cechę antysemitckiego ruchu w Niemczech. Uznaję ten prąd za niezgodny z duchem nowożytnych ustaw i z tradycją naszych dzieł, a zachowanie się tegoż rodzaju narodu naszego wobec ruchu antysemitckiego uważam za rozumne i jako odpowiednie naszym tradycjom narodowym. Mogę zaryzykować Wysokiej Izbie, że stając z tym wnioskiem przed Wysoką Izbą nie życzę sobie, aby ta sprawa w inny sposób była załatwiona i nie żądam też niczego innego, jak tylko rzetelnego równoprawnienia — ale rzetelnego.

Przestępuję teraz do uzasadnienia drugiej części mego wniosku, w której żądam zbadania dokładnego przepisów narodowego ustawodawstwa żydów o ile one odnoszą się do spraw stanowiących przedmiot ustawodawstwa krajowego lub państwowego.

W przyszłości służbowej każdy urzędnik państwowy czy krajowy wyraźnie obowiązuję się, że nie będzie należał do żadnego tajnego stowarzyszenia Tymczasem każdy żyd de facto należy do tajnego stowarzyszenia, a tem jest gmina żydowska. Używam tego wyrazu, bo rzeczywistnie na podstawie orzeczeń prawem obowiązującym sankcjonowanych, wewnętrzne urządzenia żydowskiej

gminy wyznaniowej, dla wszystkich władz, które są powołane do wykonywania ustaw, są tajemnicą. Rozczuwając się w ośnowie dawnych przywilejów wydawanych rozmaitemi czasami dla żydów przez monarchów, zastanawiając się nad treścią statutu Józefińskiego, który do dziś jeszcze obowiązuję o ile on wyjątkowe stanowisko żydów zatwierdza, wszędzie powtarza się stereotypowa formułka, że zostawia się ludności izraelickiej zwyczajne odziedziczone po ojcach, jak również ich urządzenia prawne i wyznaniowe.

Tym ogólnikiem nadzwyczaj subtelny a powierzchniowym określone są granice władzy organów gminy żydowskiej, jej duchowieństwa; tym ogólnikiem są prawnie sankcjonowane jej urządzenia i przeciwko jakimkolwiek ograniczeniom tej tajemniczej władzy organów żydowskiej gminy wyznaniowej, nie znajduje nikt żadnego środka prawnego.

Jeżeli w jakimkolwiek bądź przedmiocie ma być wydana ustawa, to zawsze ta ustawa opierać się musi na poprzednim dokładnem badaniu natury przedmiotu, do którego owe prawo ma się odnosić. Gdy chodziło o wydane przepisów o ochronie ptaków pożytecznych dla gospodarstwa, to zasięmano zdania ciał uczonych i osób kompetentnych do osadzenia tego, gdy chodziło o regulację Dniestru, to Wysoka Izba nieposkąpiła na to środków pieniężnych, i nim w tej sprawie zapadnie ostateczne postanowienie, prelimitowano dla Wydziału krajowego 16.000 złr. na zbadanie natury tej rzeki; kiedy miał być budowany ten gmach sejmowy, to otrzymał Wydział krajowy kwotę 10.000 złr. na kosztą zbadania, jak są wybudowane na podobny cel przeznaczone gmachy w innych krajach, ażeby i u nas rzecz ta należałaby być wykonaną; na zbadanie tajemniczych właściwości źródeł naftowych wyznaczył sejm 50.000 złr., a nikomu nie przyszło na myśl zrobić najmniejszą uwagę, że ten kredyt jest zbędnym, że to jest za wiele i że szkoda na to pieniędzy. Odtąd to mnie skłoniło, że ośmieliłem się zaproponować Wysokiej Izbie, aby Wydziałowi krajowemu wyznaczyła do rozporządzenia pewną kwotę na zbadanie tajemnic narodowego ustawodawstwa żydów. Pragnę, aby ta reforma obowiązujących ustaw, na których ma się oprzeć przyszła organizacja prawna ludności starozakonnej nie była apriorystyczna, bez naukowej podstawy, nie oparta na umietyem zbadaniu rzeczy, tylko pragnę, aby się opierała na fundamencie nauki.

Chodzi mi mianowicie o to, aby dokładnie zbadano, w jaki sposób narodowe ustawy żydów określają władzę kahałów; o ile postanowienia narodowego ustawodawstwa żydów zgadzają się z obowiązującymi ustawami państwowymi i krajowymi w tym względzie. Chodzi mi o to, aby zbadat umiejętnie i dokładnie, czy zakres władzy, jaki narodowe ustawodawstwo żydów przyznaje duchowieństwu izraelickiemu, (rabinom) odpowiada prawom, jakie są przyznane w ustawodawstwie państwowem duchowieństwu innych wyznań. Chodzi mi o to, aby naukowo skonstatować — czy postanowienia austriackiej ustawy cywilnej co do małżeństw żydowskich zgadzają się z postanowieniami odnosnemi ustawodawstwa narodowego żydów. Powziąłem bowiem to przekonanie na podstawie specjalnych studiów w tej sprawie poświęconych — nie przeze mnie, ale przez specjalistów w tej rzeczy, że austriacka ustawa cywilna zupełnie się różni w postanowieniach o małżeństwie od orzeczeń Talmudu, i że ta okoliczność jest właśnie przyczyną tego objawu, iż tak znaczna ilość małżeństw żydowskich zawiera się bez uwzględnienia „przepisów ustawodawstwa państwowego. Badanie odnosnych ustępów ustawodawstwa narodowego żydów wyjaśniłoby — czego uczą w chajderach, jaką naukę moralności wszczepiają tam w młodzież izraelicką, w jaki sposób uczą tam dzieci pojmować stosunek ludności żydowskiej do współobywateli innych wyznań. Przyznam się, że sumienie nie mogę przyjmować tego za prawdę, co agitacja antisemicka rozpowszechnia, co do treści orzeczeń Talmudu odnośnie do sposobu tłumaczenia stosunku żydów do ludności innych wyznań.

Ale na każdy sposób, jakkolwiek nie przyjmuję tego bezwarunkowo za prawdę, sądzę, że te pogłoski, te wieści, te twierdzenia jakie się rozchodzą, — dotychczas o ile mi wiadomo, bez zaprzeczenia co do treści postanowień talmudów w stosunku ludności żydowskiej do innych wyznań, są tego rodzaju, że warto są zbadania... Pragnęłbym, aby także było zbadanem, w jaki sposób talmud określał władzę sądowniczą organów gminnych żydowskich. Pragnęłbym także, aby wyswieconą została tajemnica kłatwy tak zwanej Chazakim.

Jeżeli Wysoka Izba ograniczy się na teoretycznej uchwale, że wypadaloby zbadat ustawodawstwo narodowe żydów, a nie wyznaczy na to środków, aby osobistość kompetentne można skłonić do poświęcenia się studjum w tym kierunku, to oczywiście, wypadnie mi ukorzyć się przed tą uchwałą Wysokiej Izby. Lecz mam to przekonanie, że jeżeliby Wysoka Izba przyznała na zbadanie tajemniczych urządzeń narodowych żydowskich 10.000 złr., to znalazłoby się stotyści a może i milion — aby udaremnić te badania!

Zanim ośmieliłem się wejść do Wysokiej Izby z moimi wnioskami tej sprawy dotyczącymi, starałem się zdać sobie sprawę o doniosłości i skutkach, jakie ztąd wyniknąć mogą. Radziłem się rozmaitych osób.

Ze strony bardzo poważnych osobistości, których wskazówki z całym uszanowaniem w innych sprawach chętnie przyjmuję i za nimi idę, starałem się wpłynąć na mnie, abym tych wniosków Wysokiej Izbie nie przedstawiał. Ale i to mogę powiedzieć, że ze strony wszystkich stronictw w tej Izbie reprezentowanych, od osobistości niezawodnie poważnie na sprawy publiczne zapatrujących się, ze strony osób które z pewnością nie kwapią się, aby przysparzać trudności w uporządkowaniu stosunków społecznych w naszym kraju, doznałem zachęcenia, abym nie cofał się, tylko abym te wnioski przedłożył. Posłuszny przeto temu wezwaniu wystąpiłem wobec Wysokiej Izby, i Jej poruczam rozstrzygnięcie tej sprawy. Co do formalnego traktowania proszę, aby ten pierwszy mój wniosek odnoszący się do zbadania i zniesienia wyjątkowych ustaw, przepisów i rozporządzeń dotyczących się ludności izraelickiej odesłany został do komisji administracyjnej. (Brawo).

(Dok. n.)

Kronika miejscowa i zagraniczna

Dnia 3. października.

* Termometr wskazuje w południe 8 stopni. Po kilkunastu godzinach mamy dziś dzień pochmurny przy wietrze północnym.

* Z towarzystwa „Sokół”. Wczoraj odbyło się walne zgromadzenie towarzystwa gimnastycznego

Wreszcie petycję p. Amalii Müller wdrożył po lekarzu prywatnym, przekazał na wniosek p. Aleks. Krusiewicza Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Iżba uchwala jeszcze trzytygodniowy urlop dla p. ministra Dunajewskiego.

Z powodu wyczerpania porządku dziennego zamyka marszałek posiedzenie o godzinie 12 minut 50.

Następne posiedzenie pojutrze o godzinie 11. rano.

„Telegramy Gazety Narodowej.“

Wiedeń d. 3. października. (Pryw.) Wczoraj przybył tu z switą ks. Napoleon: podróżuje incognito jako hr. de Moulcaier.

Budapeszt d. 3. października. (Pryw.) Austro-węgierska konferencja słowa zbierze się jutro.

Berlin d. 3. października. (Pryw.) *Berliner Montagsblatt* donosi z całą stanowczością, że zjazd król z cesarzem austriackim przyjdzie do skutku.

Moskwa d. 3. października. (Pryw.) W wieczór był ogromnym pożarem tutejszego bazaru, który był ogromnie zbiegowiska uliczne i burdy. Czerwoni ładnie zbieżni biali policjantów i groziła żydom. Wojsko przywróciło porządek, potem kilkunastu osób aresztowano.

Petersburg (Pryw.) d. 1. października. Pojechała wysłędzić dwie kobiety, które przygotowały zamach na cara i jego rodzinę. — Rozprawa w procesie „Czarnego Peredietu” zacznie się d. 11, a w procesie Mrówińskiego d. 22. b. m. *Agence russe* przestanie wychodzić.

Zagrzeb d. 2. października. Komisja adresowała sejmiku krockiego przyjęła wypracowany przez Miskatowica projekt adresu. Adres dziękuję za...

reskrypta z dnia 15. lipca, i pragnie najorgancej
aby nadeszła chwila przybycia Pogranicznic do
sejmu. Obiecuje, że sejm w porozumieniu z rzą-
dem utworzy instytucję dla dobra narodu obmy-
ślaną: o umocnieniu całości kraju tylko napomy-
ka; sprawy Rijekі wcale nie porusza.

Parýz d. 2. października. Gaulois donosi
W Mekce (w Arabii) wybuchło powstanie. Poto-
mek Abbasa, wuj Mahometa, ma stać na czele
wszystkich pokoleń Hedżów, a właśnie pokole-
nia te podniosły sztandar rozkoszy. Jest podej-
rzanie, że szeryf Mekki sprzyja powstańcom.

Petersburg d. 2. października. Goniec urę-
dowy ogłasza okólnik ministra finansów, który
postanawia, że z zagranicy wprowadzane ga-
lwanoelektryczne baterie, aparaty indukcyjne
druty izolatory, mają podlegać tym samym prze-
pisom jakże już istniejące względem wszelakich ga-
tunków broni.

Paryż d. 3. października. Na tajnem zgromadzeniu komitetów rewolucyjnych uchwalono w sprawie tunetańskiej rezolucję, według której należy zwołać wielki miting i na nim powziąć uchwałę względem oddania ministerstwa pod sąd.

Tunis d. 3. października. Roustan powrócił tu z całkowitem pełnomocnictwem do uregulowania wszystkich spraw. Wojska wyruszą do Kernan między 12. a 15. b. m.; przygotowania robione są z całą skrzętnością. Po deszczach stan zdrowia polepszył się. Według doniesień prowincji Oranaiskiej rzeczy stoją ciągle pod myślnie.

W teatrze hr. Skarbka.
We wtorek dnia 4. października 1881,
po raz trzeci:
... ..

DANIEL RUCHAT
komedia w 5 aktach Wiktora Sardou, przełożył
St. M. Rzętkowski.

Pociągi kolejowe.
Pociąg zęgarni lwowskiego.
PRZYCHÓDZA DO LWOWA:
Z KRAKOWA: o godz. 5 min. 40 rano pociąg pociąg
o godz. 9 rano. 37 wieczór, pociąg osobowy
godz. 11 min. 30 przed południem mierny.
Z CZERNIEWIC: o godzinie 19 min. 5 wieczór, pociąg
pośpieszny; o godz. 4 min. 5 rano, pociąg mierny
o godz. 1 min. 55 po południu, pociąg mierny.
Z PODWOLCZYSK: na dworzec główny lwowski o go-
dz. 10 min. 10 wieczór, pociąg pośpieszny, o godz.
8 min. 50 rano, pociąg mierny, o godz. 4 min. 17
po południu pociąg mierny.
Z PODWOLCZYSK: na dworzec Podkaszów: o godz.
8 min. 13 rano i o godz. 8 min. 56 po południu po-
ciąg mierny.

ODCHODZĄ ZE LWOWA:
DO KRAKOWA: o godzinie 10 min. 50 przed północą pociąg pospieszny; o godz. 4 min. 55 rano pociąg osobowy, o godzinie 5 minut 9 po południu pociąg mieszany.
DO CZERNIEWIEC: o godz. 3 min. 30 rano pociąg

spiszący, o godz. 10 godz. 3 rano; pociąg po-
spiszący, o godz. 12 min. 10 rano, pociąg mięszany
o godz. 11 min. 19 w nocy mięszany.
PODWOŁOCZYSK z głównego dworca; o godz.
rano, pociąg pospieszany; o godzinie 12 minut 30 po-
łud. pociąg mięszany; o godz. 10 min. 31 wieczór
pociąg mięszany.
DO STANISŁAWOWA: na Strzy; rano o godz. 7 min. 6
wieczór o 6 godz. 55 m.

Lwów, z Izby handlowej, 3. października.
I Akcja za sztuką.
(bez kuponu bieżącego).

Kolei galic. Karola Ludwika ..	323	50	326	50
„ Lwowianko-Czerniow-Jass. ..	180	50	184	50
Banku hypot. galic. po 200 zł. .	308	50	312	—
„ kredyt galic. po 200 złr. .	258	—	262	—
II. Listy zastawne za 100 złr. (bez kuponu bieżącego).				

10W.	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
10W.	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
10W.	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
10W.	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
10W.	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141																																																											

Wiedzi 1. października.		placa	zad.	zr.	w. a.	placa	zad.	zr.	w. a.	placa	zad.	zr.	w. a.	placa	zad.	zr.	w. a.	placa	zad.	zr.	w. a.
Powszechny dług państwa (za 100 złr.)						Listy zastawne (za 100 złr.)				Lw.-Ost.-Jas. IV. em. 1878				Lw.-Ost.-Jas. IV. em. 1878				Lw.-Ost.-Jas. IV. em. 1878			
Bank aust.-węgierski po 600 złr.		76 8	77	79		Bank aust.-węgierski po 600 złr.		831	833	117 75	118			Bank aust.-węgierski po 600 złr.		95 26	95 50	Bank aust.-węgierski po 600 złr.		95 26	95 50
Bank aust.-węgierski po 100 złr.		76 8	77	79		Bank aust.-węgierski po 100 złr.		132	99	100 30	100 60			Bank aust.-węgierski po 100 złr.		97 70	98 20	Bank aust.-węgierski po 100 złr.		97 70	98 20
Bank aust.-węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Bank aust.-węgierski po 140 złr.		183	184	96 60	96 60			Bank aust.-węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Bank aust.-węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 100 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 100 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 100 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 100 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183 60	184	185		Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		183	184	101 10	101 75			Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60	Węgierski Bank węgierski po 140 złr.		97 36	97 60
Węg																					

